

Headland elien fordult, mely teljes gözzel megfordult... Később a tengeralattjáró nyugot felé vette útját, a mikor nyilván a harmadik gözösre vadászott“.

Valamennyi helytelenül, olykor logikai abszurdummal, jelzői viszonyba hozott mellérendelt mondat. J. M.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A Nagy Szótárról. A Nagy Szótár munkálatai az elmúlt 1914. évben is szép eredménnyel záródtak, jóllehet a bekövetkezett háború a munkatársak közül néhányat hadba szólított. Közülök SÁGI ISTVÁN a déli harctéren súlyosan meg is sebesült, de hála a gondos ápolásnak, ma már minden veszélyen túl van. Az elmúlt évben is tizenkét rendes dolgozótárs végezte a gyűjtést s ezek összesen 147,463 adatot szolgáltatottak be. Az adatok teljes száma ezzel 1.787,957-re emelkedett. Egy-egy munkatársra a múlt évben átlag 12,288 adat esett. Q.

Hester. Nem a bibliai *Hesterről* akarok szólni, hanem arról a kis-kezdőbetűs *hestér*-ről, a mely a M. Tájszótárban az *éstér* (meddő, magtalan) czímszó alatt húzza meg magát. Oda pedig a Nyr. VIII. kötetének 326. lapjáról került a következő szövegből: „Hon vót ké? — „Étt vótam a hestériükné; a ténnap még sémmi baja sé vót a disznónak, osztáng réggére mégfüt; aszt vótam főpasztérmáni.“ A közlőt megbízhatónak ismertem s a közleményben semmi gyanúsat sem találtam; ismeretes volt előttem az *éstér* szó is, meg azt is tudtam, hogy *h* hangnak magánhangzós kezdetű szó elejére járulása nem példátlan dolog (vö. *hütött*, *intett*, *hüncsellér*, *indzsellér*, *huborka*, *uborka* MTsz.). Mindezeknél fogva nem csoda, hogy a *hestér* szót összekapcsoltam egyrészt az *éstér*-rel, másrészt a közleményben említett állattal, s úgy értettem a dolgot, hogy *hestér* *disznó*-ról van szó. Így került bele a MTsz.-ba az *éstér*-nek *hestér* változata. Ott is maradhatott volna háborítatlanul, s a magyar hangtannal foglalkozók hivatkozhattak volna rá mint a *h*-val való megfejelés példájára, és talán még egyébire is jó lett volna bizonyítékul. Azonban a M. Etymologiai Szótár kritikai árja, a mely örvendetesen hömpölyög tovább s már az *E*-betű partját nyaldossa, azzal fenyegette szegény *hestér*-emet, hogy kimossa alóla a földet. MELICH kérésére még egyszer utána néztem a dolognak. Azt hittem, hogy megmenthetem a veszélyeztetett (vagy a BH. hyperorthológiája szerint: veszedelmezett) *hestér*-t, de — sajnos — csalódtam. Arról meggyőződtem ugyan, hogy a Nyr.-ben az idézett helyen csakugyan *hestér* van; de jobban szemügyre vévén a mondatot hamarosan rájöttem, hogy ez a *hestér* annak a *disznónak*, amely „fölvette a *néhai* nevet“, nem a tulajdonosa, hanem a tulajdonosa. A megszólított nyilván — *höllér* (disznóólló, nem tanult hentes) — a megfulladt disznót volt *főpasztérmáni* (fölboutani és földarabolni); járt pedig a disznó tulajdonosánál, nem a *hestér*nél, hanem a — *mestér*nél (kántor-tanítónál). Így tréfált meg engem egy sajtóhiba. De nem én vagyok az első szótáriró, a kin ilyesmi megesett.

SZINNYEI JÓZSEF.

Mindenik, nem pedig mindenki. A MNy. X: 290. l. azt állítottam, hogy az „Esztergom bevételéről“ szóló kurucz ballada e két sorát:

Aranyos zászlója lobogjon magasra:
Messzéről mindenki mungyárust megláthassa

nem irhatták 1706-ban, mert *mindenki* szavunk akkor még meg sem volt, nemhogy köznyelvi szó lett volna.

RÉTHEI PRÍKKEI MARIÁN most arra figyelmeztet bennünket, hogy a M. Tud. Akadémiától kiadott Monumenta Historica „Scriptores“ cz. sorozatában két régi írónknál is előfordul már a *mindenki* szó, és pedig 1. VERANCSICS ANTALNÁL 1530-ban és 2. APOR PÉTERNÉL 1737-ben.

1. VERANCSICS, a Monumenta szerint (3 : 34), 1530-ról ezt jegyezte föl:

„Karácson innepében az János király Gritti Lajost gubernátorrá Magyarországbán választá, tivé Budában, ki az uraknak nem *mindenkinek* tetszik kiváltképen Statílios Jánosnak és Czibak Imréhnek“.

VERANCSICS „Memoria rerum . . .“ cz. munkájának eredeti kéziratát a M. Nemzeti Múzeum őrzi (Fol. Hung. 53). Fölkértem tehát Dr. Jakubovich Emilt, a M. N. Múzeum levéltárának tisztviselőjét, vajjon csakugyan megvan-e a *mindenki* az eredeti kéziratban is, s tőle a következő választ kaptam:

„Az eredeti kéziratban egész tisztán így van: *mindenýknek*, nem pedig *mindenkýnek*“.

2. APOR PÉTER a „Synopsis mutationum etc.“ czímű latin műve versbe szedett magyar fordításában, a Monumenta szeriut (36 : 316), 1737-ről ezt jegyezte föl:

„Történék oly csuda Miklósvár-Nagy-Ajtán.
Jajt, jajt kiáltozván *mindenki* *uczáján*“.

Noha a latin eredetiben ezt találjuk (11:201): „*per omnes ejus pagi plateas*“, vagyis magyarul: „a falu *minden utcáján*“, mégis fölkértem Szádeczky Lajost, a Monumenta 36. kötetének kiadóját, vajjon csakugyan *mindenki* van-e az Erdélyi Múzeum könyvtárában őrzött Apor-féle kéziratban, s tőle márczius 12-ikén a következő választ kaptam:

„A kérdezett szó *mindenik*, nem pedig *mindenki*; ez utóbbi a nyomtatott kiadványban tehát leirási vagy sajtóhiba“.

Nagy kár, hogy a „Monumenta Historica“ eddigi kötetei nyelvűség tekintetében ily kevésbé megbízhatók.

* * *

És mindezekből mi már most a tanulság? Két tapasztalati tény:

1. Ha a *mindenki* névmás valamely régi (1750. előtti) kéziratban vagy nyomtatványban mégis elő találna valamikor fordulni, akkor az nagyon valószínűen nem egyéb írás- vagy nyomtatáshibánál, *mindenik* vagy *mindenek* helyett.

2. Hiszen ha a *mindenki* már előbb is meglett volna, annak — szintűgy, mint a *minden*, *kimind* és *kiki* névmások teszik — nem egyszer, hanem százszor is elő kellene fordulni a régi irodalomban.

SZILY KÁLMÁN.

Trefás nyelvészkedés. A M. Tud. Akadémia Széchenyi-Múzeuma Széchenyi kéziratai között egy félív papírlapot is őriz, a melynek két oldalára játszi kedvében maga Széchenyi a következő trefás szóhasonlításokat jegyezte föl:

1. A németnek *tót* a halála; *szél* a lelke; *fasz* a hordaja; *rossz* a lova; *háj* a szénája; *liszt* az esze; *basz* a brugója; *pap* a csirize; *szekír* a politikája; *or* a füle; *pad* a fürdeje; *szalad* a salá-